

УДК 336.145:330.34+332.122(477)
Jel G23, H55

Д. Третяк, канд. екон. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СУПЕРЕЧНОСТІ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Основною метою функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення є поліпшення рівня життя людей, забезпечення стійкості пенсійної системи. Для розвитку та вдосконалення недержавного пенсійного забезпечення необхідні наступні заходи: створення сприятливого податкового клімату; залучення додаткових ресурсів на фінансування пенсійних виплат для скорочення розриву між доходами працездатного населення і пенсіонерів; підвищення рівня довіри до недержавного пенсійного фонду (НПФ), страхових компаній та банківських установ, які приймають участь в недержавному пенсійному забезпеченні.

Ключові слова: недержавне пенсійне забезпечення; недержавний пенсійний фонд; недержавні пенсійні виплати; пенсійне страхування; заощадження.

Постановка проблеми. На сьогодні, пенсійна система України знаходиться у кризовому стані, що обумовлюється, насамперед, складною демографічною ситуацією та нестабільним станом економіки в країні і, як наслідок, не здатна гарантувати пенсіонерам гідний рівень життя, обмежуючись лише задоволенням мінімальних потреб. Формування ефективної системи пенсійного страхування неможливе без розвитку недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ), що підвищить не лише рівень пенсійного забезпечення населення, а й підвищення інвестиційного клімату в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недержавному пенсійному забезпеченню були присвячені чисельні роботи багатьох вчених, зокрема, В.Д. Базилевича, О.І. Білик, І.О. Кравченка, Ю.В. Вітки, О.О. Гаманкової, Т.А. Говорушко, А.В. Михайлова, Р.В. Пікус, Н.В. Ткаченко та інших науковців.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Не применшуючи ролі та значення наукових здобутків вищеперерахованих авторів, слід відзначити, що часта зміна "правил гри" на ринку пенсійного забезпечення, суттєва кількість нововведень, пов'язаних з організацією недержавного пенсійного забезпечення в Україні ще в достатній мірі не знайшли свого відображення в літературі наукового рівня. Постійні зміни та нові напрямки у сфері недержавного пенсійного забезпечення вимагають подальших наукових досліджень з даної тематики для розробки ефективного (діючого) механізму, спрямованого на адаптацію недержавного пенсійного за-

безпечення до сучасних умов, його поступовий розвиток та вдосконалення.

Мета статті – поглиблення теоретичних засад та наукове обґрунтування пропозицій і рекомендацій щодо напрямів подальшої розбудови сектору недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пенсійне забезпечення в силу свого соціального значення відіграє величезну роль в економічному та суспільно-політичному житті країни. Пенсійна система органічно пов'язана з системою оплати праці, податковою системою, станом ринку праці, становищем на фінансовому ринку, а також з демографічною ситуацією. Проте, жодна державна солідарна пенсійна система не спроможна забезпечити високий рівень пенсій при низьких розмірах обов'язкових пенсійних відрахувань у несприятливих демографічних умовах. Ця ситуація є особливо актуальною для нашої країни, оскільки демографічна криза і старіння населення спричиняють зростання соціального навантаження на ринок праці, створюючи проблеми з наповненням Пенсійного фонду, а отже рівень пенсійних виплат не може бути високим.

За статистичними даними в Україні на теперішній час на кожного працюючого припадає один пенсіонер. За прогнозами Державної служби статистики України у 2050 році кожен працюючий буде утримувати двох пенсіонерів [6]. Зрозуміло, що в такому випадку забезпечити гідне життя під час закінчення трудової діяльності є просто нереальним завданням (табл.1).

Таблиця 1. Кількість пенсіонерів та зайнятого населення працездатного віку у 2008-2012 рр.*

Роки	Кількість пенсіонерів, тис.осіб	Зайняте населення працездатного віку, тис.осіб	Кількість пенсіонерів, які утримує одна працююча особа
2008	13819.0	19251.7	1
2009	13749.8	18365.0	1
2010	13721.1	18436.5	1
2011	13738.0	18516.2	1
2012	13820.5	18736.9	1

*Джерело: складено автором на основі джерел [5].

тому, для щоб забезпечити людині достатній рівень життя після закінчення активної трудової діяльності, в Україні запроваджено сучасну пенсійну систему, яка складається з трьох рівнів.

На її першому рівні знаходиться реформована солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а третій рівень представлений системою недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ), загальною метою якої є формування пенсійних заощаджень в недержавних пенсійних фондах (НПФ) задля отримання громадянами додаткових до загальнообов'язкового страхування пенсійних виплат за рахунок внесків та

інвестиційного прибутку. Зрозуміло, що система недержавного пенсійного забезпечення спрямована в майбутнє і запрацює через декілька десятків років. Але вона корисна і для сучасного покоління пенсіонерів. По-перше, накопичувальна система створить потужний інвестиційний ресурс, який буде спрямовано на розвиток національної економіки, що сприятиме покращенню всіх сторін соціально-економічного життя. По-друге, значна частина коштів буде залучатися на фінансування соціальних програм, а отже, життєвий рівень сучасного покоління пенсіонерів буде вищим.

Система недержавного пенсійного забезпечення є складовою частиною пенсійної системи України. Її розбудова здійснюється з 2004 року на підставі Закону

Україні "Про недержавне пенсійне забезпечення". В основу системи недержавного пенсійного забезпечення України покладено кращий світовий досвід 100-річного існування недержавних пенсійних фондів.

В сучасних умовах, роль недержавного пенсійного забезпечення зростає, особливо коли солідарна пенсійна система фактично одна забезпечує пенсійні виплати громадянам пенсійного віку і вже не в змозі витримувати зростаюче фінансове навантаження на неї.

Для визначення сучасного стану системи недержавного пенсійного забезпечення, проаналізуємо динаміку

основних його показників. Так, система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно і має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення. Станом на 31.12.2012 р. в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 94 недержавних пенсійних фонди та 37 адміністраторів недержавних пенсійних фондів [7]. Основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів та темпи їх приросту наведені в табл.2.

Таблиця 2. Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів у 2010-2012 рр.*

Недержавні пенсійні фонди	2010	2011	2012	Темп приросту (%)	
				2011/2010	2012/2011
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис.од.)	69,7	75,0	61,4	+7,6	-18,1
Кількість учасників закладеними пенсійними контрактами (тис.осіб)	569,2	594,6	584,8	+4,5	-1,7
Загальні активи НПФ (млн.грн.)	1144,3	1386,9	1660,1	+21,2	+19,7
Пенсійні внески (млн.грн.), у т.ч.:	925,4	1102,0	1313,7	+19,1	+19,2
від фізичних осіб	40,7	50,6	58,6	+24,3	+15,9
від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
від юридичних осіб	884,6	1051,2	1254,9	+18,8	+19,4
Пенсійні виплати (млн.грн.)	158,2	208,9	251,9	+32,0	+20,6
Кількість осіб, що отримали(отримують) пенсійні виплати (тис.осіб)	47,8	63,1	66,2	+32,0	+4,9
Прибуток (збиток) від інвестування активів недержавного пенсійного фонду (млн.грн.)	433,0	559,9	620,3	+29,3	+10,8
Сума витрат, що відшкодовуються зарахунок пенсійних активів (млн.грн.)	64,6	86,6	106,6	+34,1	+23,1

*Джерело: [10].

Станом на 31.12.2012 року адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 61403 пенсійні контракти з 48924 вкладниками, що на 18,1% менше, ніж у 2011 році, з яких 2396 вкладники юридичні особи, на яких припадає 1254,9 млн. грн. пенсійних внесків (95,5% від загального обсягу пенсійних внесків за системою НПЗ), та 46528 вкладники – фізичні особи, з обсягом вкладень – 58,6 млн. грн. При цьому порівняно з кінцем 2011 року кількість контрактів з юридичними особами зменшилася на 20,1%, а з фізичними особами – на 10,6 % [10].

В загальному кількість учасників недержавних пенсійних фондів у 2012 році зменшилась на 1,7 %, або 9,9 тис. осіб у порівнянні із аналогічним показником минулого року і склала 584,8 тис. осіб. Більшість учасників недержавних пенсійних фондів склали особи віком від 25 до 50 років – 64,8%, або 379022 особи. Питома вага осіб віком до 25 років у загальній кількості учасників склала 4,9%, або 28382 осіб, осіб від 50 до 60 років – 23,6% або 137760 осіб, старше 60 років – 39623 осіб, що становить 6,8% загальної кількості учасників [8].

Обсяг сплачених пенсійних внесків збільшився на 19,2% і склав 1313,7 млн. грн. Пенсійні виплати станом на 31.12.2012 року становили 251,9 млн. грн., що показує їх збільшення на 20,6% порівняно із 2011 роком. Дані виплати були здійснені 66166 учасникам, що склало 11,3% загальної кількості учасників НПЗ [10].

Що стосується перспектив розвитку пенсійних фондів в Україні, то варто наголосити, що фактично в нашій країні є достатні можливості розвитку недержавного пенсійного забезпечення, але для цього, на нашу думку, перш за все необхідно посилити інтерес потенційних учасників НПФ, здійснити заходи з надання впевненості та довіри до НПЗ. Проте, слід відмітити, що допоки більшість населення України буде отримувати мізерні заробітні плати, про розвиток НПФ годі і мріяти. Отже, здійснити ефективне впровадження та функціонування недержавного пенсійного забезпечення в Україні можливе насамперед через сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, а значить і вдосконалення законодавчої бази.

Отже, розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні залежить насамперед від потенційних учасників НПФ. В цілому у 2012 році основні показники системи НПЗ, а саме пенсійні активи, пенсійні внески та виплати збільшилися, що призводить до отримання вигод не лише безпосереднім учасником НПФ, але і позитивно впливає на загальний економічний розвиток країни через залучення додаткових інвестицій, а також покращення життєвого рівня населення, усунення соціальних негараздів, зміцнення соціальної захищеності населення. Безперечно, недержавне пенсійне забезпечення є одним із кроків до кращого, надійного майбутнього.

Сьогодні до основних причин недостатнього розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні можна віднести [2, с. 44]:

- низький рівень дохідності пенсійних активів;
 - законодавчу неврегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення;
 - низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;
 - недостатню зацікавленість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників;
 - низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення;
 - обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування в них пенсійних коштів, унаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів;
 - низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування.
- Усунувши ці причини, а також здійснивши низку заходів нормативно-правового та організаційного характеру, можна суттєво стимулювати подальший розвиток ринку недержавного пенсійного забезпечення.
- З ціллію сприятливого розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні, на законодавчому рівні впроваджено систему гарантій, пов'язаних із забезпеченням контролю і нагляду з боку держави. Ставка ро-

битися також на взаємний контроль між фінансовими структурами, котрі здійснюють капіталовкладення у структуру недержавного пенсійного фонду та підтримують інформаційну прозорість роботи фондів. Перевірку їх діяльності проводитиме Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Виходячи із вищевказаного, на сьогодні працююче населення України має усвідомити, що яку пенсію воно отримає в майбутньому, залежатиме від розміру внесків до активів недержавного пенсійного забезпечення, що їх воно сплачуватимете.

Проте ми бачимо, що в Україні необхідно створювати і розвивати культуру особистих фінансових накопичень. У країнах Західної Європи, наприклад, особисті фінансові накопичення відносяться до сімейних традицій, що передаються із покоління в покоління. У формуванні фінансового майбутнього сім'ї беруть участь кілька поколінь – одразу при народженні дитини рідні накопичують кошти, таким чином закладаючи для неї фінансовий фу-

ндамент. Згодом дитина свідомо бере на себе відповідальність за те, який "фінансовий дім" вона особисто побудує на фундаменті, закладеному батьками.

Україна вже зробила перші кроки з практичної реалізації пенсійної реформи, яка стартувала з ухвалення законів "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та "Про недержавне пенсійне забезпечення". Кінцевою метою цього державного проекту є підвищення загального рівня соціального захисту населення завдяки диверсифікації джерел, форм та суб'єктів пенсійного забезпечення [4, с. 209].

Відповідно до ст. 3 Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" НПЗ здійснюється недержавними пенсійними фондами, страховими організаціями та банківськими установами табл.3. Останні здійснюють свою діяльність шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб [3].

Таблиця 3. Порівняльна характеристика здійснення НПЗ різними фінансовими інститутами*

Фінансовий інститут	НПФ	Страховик життя	Банк
Вид договору	Пенсійний контракт або пенсійна схема	Договір пенсійного страхування	Пенсійний депозитний рахунок
Фіз. особа, на користь якої сплачуються пенсійні внески	Учасник недержавного пенсійного фонду	Застрахована особа	Вкладник
Пенсійні кошти	Сума зобов'язань в грошовому виразі пенсійного фонду перед його учасником	Страхові резерви з договорів пенсійного страхування	Розмір вкладів
Види пенсійних виплат	1. пенсія на визначений строк; 2. одноразова пенсійна виплата; 3. учасник фонду у разі обрання довічного ануїтету укладає договір страхування довічної пенсії із страховиком життя (ст. 62)	1. довічна пенсія (довічний ануїтет) 2. пенсія на визначений строк (страховий ануїтет). Може бути з гарантованим строком виплати і без. 3. Одноразова пенсійна виплата	1. Одноразова пенсійна виплата Закон "Про банки та банківську діяльність"
Вид забезпечення	"пенсійний контракт" як вид пенсійного забезпечення шляхом укладання пенсійного контракту із НПФ.	"пенсійне страхування" як вид пенсійного забезпечення шляхом укладання договору пенсійного страхування із страховиком життя.	"пенсійний вклад" як вид пенсійного забезпечення шляхом відкриття пенсійного рахунку у банку.

*Джерело: складено автором.

Безпосереднім способом акумуляції пенсійних коштів у банківській системі є відкриття пенсійного депозитного рахунку – вкладні (депозитні) рахунки фізичних осіб, що відкриваються банківськими установами [3]. Правовідносини, що виникають в процесі відкриття банками поточних рахунків клієнтів, регулюються Постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 №492 "Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах". Згідно із п.8 ст.1 Інструкції "вкладний (депозитний) рахунок – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей, що передаються клієнтом в управління на встановлений строк або без зазначення такого строку під визначений процент (доход) і підлягають поверненню клієнту відповідно до законодавства України та умов договору". Згідно із п.8 ст.9 Інструкції "за договором банківського вкладу банк зобов'язаний видати вклад на першу вимогу вкладника". Таким чином, пенсійний депозитний рахунок по суті не є довгостроковим і вкладник у будь-який момент може зняти кошти з пенсійного депозитного рахунку достроково [12].

Згідно з ст.165 п.1 пп.41 чинного Податкового Кодексу "доходи у вигляді процентів на поточні банківські рахунки, за якими на користь фізичних осіб здійснюються виключно виплати заробітної плати, стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших передбачених зако-

ном соціальних виплат" не включаються до розрахунку оподаткованого доходу [11, с. 235]. Таким чином пенсійний депозитний рахунок є привабливим інструментом недержавного пенсійного забезпечення. Головним недоліком банківських пенсійних депозитних рахунків є неможливість моніторингу кількості клієнтів, що їх мають, оскільки вони обліковуються як єдине ціле з іншими депозитними рахунками.

Банки мають право обслуговувати діяльність недержавних пенсійних фондів (НПФ) та страхових організацій, що здійснюють пенсійне страхування, а саме надавати консультаційні, агентські, брокерські послуги, здійснювати розрахунково-касове обслуговування страхових організацій.

Через недостатню розвиненість фінансового ринку України, зокрема страхового, банківський сектор відчуває дефіцит довгострокових фінансових ресурсів, тому деякі банки є ініціаторами створення страхових компаній та НПФ (табл.4). В закордонній практиці лідерами пенсійного ринку виступають дочірні компанії банків. Завдяки цьому банки мають можливість диверсифікувати власну діяльність, збільшуючи власні можливості у довгострокових фінансових ресурсах і залучати нових клієнтів. НПФ, засновниками яких виступають банки, матимуть переваги серед інших фондів, оскільки матимуть доступ до клієнтської бази банку.

Таблиця 4. Банки-засновники недержавних пенсійних фондів України, станом на 30.06.2011 р.*

№	Засновник	Назва юридичної особи недержавного пенсійного фонду	Кількість учасників (осіб)	Чиста вартість активів (тис. грн.)		Чиста вартість одиниці пенсійних внесків (грн.)	
				30.06.09	30.06.11	30.06.09	30.06.11
1	Національний банк України	КНПФ НБУ	10 071	224661,59	588427,18	1,36	2,14
2	ПАТ "Державний експортно-імпортерний банк України"	НТ " НКПФ ВАТ "Укресімбанк" "	4172	32533,82	60335,54	1,00	1,44
3	ПАТ "КБ Хрещатик"	ВНПФ "Хрещатик"	1236	5495,57	8858,52	1,20	1,92
4	ПАТ "Дельта Банк"	ВПФ "Дельта"	8879	300,48	300,46	0,66	0,66
5	ПАТ "Брокбізнесбанк"	КНПФ "Брокбізнескапітал"	387	4689,31	8995,27	1,14	1,42

*Джерело: складено автором за даними [7].

Страхові компанії та НПФ мають право розміщувати пенсійні кошти на депозитних рахунках в банках в межах квот, визначених законодавством. Так, згідно з даними Національної комісії що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за підсумками першого кварталу 2013 року у загальній структурі інвестиційного портфеля НПФ 623,3 млн. грн., або 35,95% розміщено на банківських депозитах, оскільки вони забезпечують гарантований дохід, темпи приросту якого перевищують рівень інфляції [7].

Отже, банки мають значний потенціал свого розвитку у системі НПЗ, чому сприяє вітчизняне законодавство, проте на сьогодні займають незначну роль у недержавному пенсійному забезпеченні України. Існують безпосередні способи акумуляції пенсійних коштів у банківську систему (за рахунок пенсійних депозитних рахунків) та опосередковані (виступаючи в ролі засновників НПФ чи страхових компаній, обслуговуючи їх діяльність). З метою централізованого моніторингу динаміки розвитку пенсійних депозитів, необхідним є внесення змін до банківського законодавства в частині обліку депозитних рахунків, де пенсійні депозитні рахунки повинні обліковуватися окремо. Завдяки диверсифікації діяльності комерційних банків у сфері НПЗ збільшуються обсяги залучень грошових коштів, а отже і грошова маса в банківському секторі. Пожвавлення внаслідок цього міжбанківського кредитування сприятиме збільшенню обсягів інвестицій в економіку. Таким чином банки, розширивши свою діяльність в НПЗ, не тільки розвинуть страховий ринок, збільшивши ефективність соціального страхування, а й зміцнять банківську систему і загальну економічну ситуацію в країні.

Страхові організації здійснюють недержавне пенсійне забезпечення шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду. Пенсійне страхування передбачає, що страхова організація здійснює застрахованій особі виплати, які пов'язуються з виходом на пенсію (страхування додаткової пенсії) або віком, установленим договором страхування.

Найголовнішою перевагою страхової організації порівняно з недержавними пенсійними фондами та банками є те, що вони мають можливість здійснювати довічну (більш звичну для нас і єдино вірну з точки зору сутності пенсійного забезпечення) виплату пенсій. Адже ніхто не зацікавлений у тому, що б упродовж короткого строку витратити власні пенсійні заощадження, а потім решту життя існувати лише за рахунок державної пенсії. Недержавні пенсійні фонди спроможні забезпечити лише строкову пенсію, виплата якої здійснюється протягом визначеної кількості років та припиняється після закінчення такого терміну.

Вагомим також є те, що страховики можуть гарантувати мінімальний розмір майбутньої пенсії. До того ж, придбавши поліс страхування життя, приурочений до пенсійного віку, клієнт точно знатиме мінімальний розмір виплат та їх періодичність, а також те, на яку допо-

могу може розраховувати сім'я в разі його смерті. А залишаючись у доброму здоров'ї, клієнт довічно отримуватиме пенсію від страхової компанії, не замислюючись про те, що через деякий час ці виплати припиняться. Недержавні пенсійні фонди такої можливості позбавлені. До того ж, вони навіть не мають інструментів для оцінки розміру майбутньої пенсії, яка безпосередньо залежить від прибутковості пенсійних ресурсів, вкладених компанією з управління активами.

До переваг страхової організації варто віднести і відсутність твердої прив'язки до пенсійного віку, більш широкий вибір продуктів, наявність страхового захисту, що також має значення як для роботодавця, так і для працівника. Недержавні пенсійні фонди можуть використовувати лише однотипні продукти, жорстко визначені законом. Для забезпечення соціальних гарантій недержавні пенсійні фонди змушені закуповувати їх у страхових компаній. На відміну від НПФ, страховики за більшістю своїх програм надають клієнтам можливість вирішити на момент укладання договору або на час отримання коштів таке питання: одразу забрати накопичені кошти чи перетворити їх у пенсію – строкову або довічну.

Слід зауважити, що кожний зі згаданих варіантів пенсійних виплат має безліч додаткових опцій та варіацій. Наприклад, пенсія може бути з гарантованим терміном виплат: незалежно від того, чи живий буде пенсіонер, у визначений період його пенсію отримає сім'я. Друга варіація – успадкування всіх або частини пенсійних активів після смерті пенсіонера. У разі передчасної смерті вкладника його невикористані пенсійні заощадження (кошти, що залишилися) отримають спадкоємці у вигляді одноразової або щомісячних виплат. Існує і такий різновид пенсійних схем, як "пенсія подружжя". Його сутність полягає у тому, що сімейна пара купує один поліс на двох, і пенсія виплачується за наступною схемою: доки обоє живі – 100 %, коли один помирає – 50 %. Окрім того, лайфові компанії, звичайно, пропонують і такі варіанти пенсійних виплат, як страхування життя на випадок смерті, від нещасних випадків, на випадок настання хвороби чи інвалідності [1, с. 195].

У розвинених ринкових економіках світу реформування системи пенсійного забезпечення, яке розпочалося наприкінці ХХ сторіччя, відбувається шляхом заміщення солідарної системи пенсійного забезпечення накопичувальною. У наш час держава, удосконалюючи відповідну нормативно-правову базу, має створити сприятливі умови для надання працівникам можливості здійснювати додаткові пенсійні заощадження та отримувати більші пенсійні виплати за рахунок пенсійних накопичень та інвестиційного доходу від їхнього розміщення. Недержавна пенсія має стати додатком до пенсій, що виплачуватимуться з державної солідарної та обов'язкової накопичувальної систем [13, с. 25]. Це дозволить збільшити співвідношення пенсійних виплат до заробітної плати працівника майже до 60%. Недержавне пенсійне забезпечення також надає можливість роботодавцєві додатково заохочувати своїх працівників з

допомогою запровадження пенсійних програм і відрахування частини доходу на пенсійні рахунки працівників. Проте, на сьогодні існують певні ускладнення щодо інвестування акумульованих коштів недержавним пенсійним фондом. Світовий досвід показує, що більшу структуру активів НПФ складають інвестиції в акції та корпоративні облігації. Так як на даному етапі розвитку економіки в Україні немає якісних акцій та корпоративних облігацій вітчизняних емітентів, а порядок інвестування в подібні цінні папери іноземних емітентів досить ускладнений, більшість інвестицій здійснюється в грошові кошти на депозитних рахунках в банках, що є низькоприбутковими [9, с. 144].

Розвиток недержавного пенсійного забезпечення є стратегічним для економіки України. Це пояснюється тим, що активи недержавних пенсійних фондів можуть стати колосальним інвестиційним ресурсом для економіки держави. Перевага таких інвестиційних коштів полягає у тому, що вони є "довгостроковими", тобто можуть використовуватися протягом тривалого проміжку часу (до моменту досягнення їх власником пенсійного віку). Слід відзначити, що впровадження НПЗ в Україні пізніше ніж у більшості інших держав дає певну перевагу вітчизняній економіці, так як ми маємо можливість переймати вже напрацьовані новації в цій сфері у інших країн, та відбирати лише ті напрацювання, які позитивно зарекомендували себе на практиці та можуть бути адаптовані до нашої економіки.

Висновки. В умовах слабого рівня розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення доцільно створити умови для розвитку та однакові "правила гри" для всіх організацій, що беруть участь у цьому секторі, охоплюючи недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та банки. Їх рівноправна конкуренція на фінансовому ринку сприятиме розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення. І лише споживач буде визначати, кому доручити свої пенсійні заощадження. З огляду на це, необхідно законодавчо закріпити рівноправність учасників НПЗ, зокрема: внести у Закон України "Про страхування" поняття "недержавне пенсійне стра-

хування"; законодавчо визначити в Законі України "Про недержавне пенсійне забезпечення" положення, згідно з яким за умови укладання договорів недержавного пенсійного страхування, страховик автоматично набуває статусу повноцінного учасника системи НПЗ, за якого поширюються всі зобов'язання щодо збереження пенсійних внесків у системі НПЗ; привести у відповідність з цими змінами положення податкового законодавства щодо пільгового оподаткування страхових внесків.

Список використаних джерел:

1. Бородіна Н.З. Українська пенсійна реформа в контексті досвіду країн Центрально-східної Європи та СНД / Н.З. Бородіна // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2010. – № 18 – С. 193-197.
2. Брагін С. Недержавні пенсійні фонди на неефективному фондовому ринку: приклад України / С. Брагін, О. Макаренко // Вісник НБУ. – 2011. – № 2. – С. 44-47.
3. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.2003 №1057-15 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>.
4. Кашуба В.Д., Реформування пенсійної системи України / В.Д. Кашуба // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2. – С. 209-211.
5. Основні показники ринку праці за 2008-2012рр. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/rp.htm
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>
8. Офіційний сайт Пенсійного Фонду України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>.
9. Партин Г.О., Тивончук О.І. Пенсійні фонди як учасники фінансового ринку / Г.О. Партин, О.І. Тивончук // Фінанси України. – 2002. – №9. – С. 143-149.
10. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2012 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npz-2012r.pdf>.
11. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 №2755-17 // Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність". – Київ. – 2011. – С. 225-270.
12. Постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах" від 12.11.2003 р. №492: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1172-03>.
13. Сальникова Т. Пенсійне забезпечення: світовий досвід / Т. Сальникова // Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – №7. – С. 24-26.

Надійшла до редакції 23.12.13

Д. Третяк, канд. екон. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ПРОТИВОРЕЧІЯ РАЗВИТИЯ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

Поскольку основной целью функционирования системы негосударственного пенсионного страхования является улучшение уровня жизни людей, обеспечения устойчивости пенсионной системы, созданной на принципах страхования и накопления, то для их развития и совершенствования необходимо принять следующие меры: повышение информированности населения о рынке негосударственного пенсионного страхования и финансовые институты, действующие на нем, создание благоприятного налогового климата, привлечение дополнительных ресурсов на финансирование пенсионных выплат для сокращения разрыва между доходами трудоспособного населения и пенсионеров, повышение уровня доверия НПФ, страховых компаний и банковских учреждений, принимающих участие в негосударственном пенсионном страховании. Таким образом, скоординированные действия государства и институтов негосударственного пенсионного страхования могут создать условия для решения проблемы бедности пенсионеров и снижения демографической нагрузки на трудоспособное население.

Ключевые слова: негосударственное пенсионное обеспечение; негосударственный пенсионный фонд; негосударственные пенсионные выплаты; пенсионное страхование; сбережения.

D. Tretiak, PhD, Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

CONTRADICTIONS OF THE DEVELOPMENT OF PRIVATE PENSION PROVISION IN UKRAINE

The pension system of Ukraine is working at the maximum financial stress, without providing sufficient to meet the needs of retirees. Pension benefits can play an important role in ensuring a decent standard of living after retirement. And also, to promote economic development, as funds generated through contributions of depositors is a stable source of investment. Investigated, that the development of private pension provision is determined by the following factors: demographic – strengthening of demographic aging; social – economic slowdown working population, large-scale labor migration, proliferation of illegal employment, low wages, etc. Proposed the following main areas for improvement of the system of private pension provision: the development of comprehensive measures to ensure an adequate level of state support for the pension system in Ukraine as a whole, as well as the scope of private pension provision, improvement of regulatory – legal framework in the field of regulation of the activity of non-state pension funds, to inform citizens about the development private pension provision, operation of private pension funds and the range of services they provide, as well as prospects for their development.

Keywords: pension benefits; pension fund; private pension payments; pension insurance; savings.